

Divadelní fakulta AMU. Katedra činoherního divadla.

Akademický rok 2015/2016

Posudek oponenta

Diplomant: BcA. Martin Hýča

Název práce: Monolog jako autentická výpověď v kontextu moderního dramatu

Hýčova pozoruhodná a podnětná diplomová práce osciluje mezi dramaturgickým, teatrologickým a obecněji lingvistickým přístupem. Hned zkraye konstatujeme, že ve všech třech těchto přístupech lze konstatovat manko ve znalosti a využití literatury, která se problematikou dialogu a monologu zabývá; diplomant spoléhá, a ve výsledku se mu to vlastně docela daří, na vlastní a původní uvažování, jehož výsledky rozhodně nejsou v rozporu s nabízejícími se teoretickými přístupy. Jejich znalost by mu ovšem umožnila opřít se o jasnější pojmový aparát, resp. některý z nich zvolit a držet se ho, urychlila a zpřesnila by některé jeho závěry a umožnila mu dospět do větší hloubky.

Jde však – a to vytkněme před závorku – o práci praktického dramaturga, o výzkum, který z praxe vzešel, když se Hýča v rámci školní práce zabýval metodou verbatim zpracováním výpovědí bezdomovců, a ke které se vrací, když analyzuje podobu monologičnosti a dialogičnosti v textech německy píšících dramatiků Turiniho, Schwaba, Bernharda, Lotze a Paletshofera. Toto praktické východisko a praktický ohled – směřující nikoli k exaktnímu teoretizování pro radost ze samotného teoretizování, ale k inspirativním podnětům pro vznik potenciálního scénického tvaru, vede v práci samotné ke kombinaci akademického výkladu (zejména když shrnuje a komentuje podstatné části problematice věnovaných teoretických prací Mukařovského a Veltruského) na jedné straně a na druhé k a až expresivní a neakademicky osobní výpovědi. Taková kombinace se mi jeví být pro dramaturgické myšlení ideální, i když s její legitimizací na akademických fórech bývá potíže, to výkladové v ní totiž poukazuje k fundovanosti a nenáhodnosti, to druhé působí jako zdroj múzické inspirace.

Hýču bytostně zajímá ubývání dialogičnosti v současných textech zamýšlených k scénickému provedení. (Úmyslně nepíšu v dramatických textech.) K problému přistupuje postupně v několika krocích, které jsou obsahem přehledně uspořádaných kapitol práce. Od úvahy o monologu a dialogu v běžném jazyce postupuje přes, žel, příliš zběžně pojatou problematiku dialogu a monologu v divadle, k výkladu svého porozumění autoritativnímu přístupu Jana Mukařovského a Jiří Veltruského. Centrem práce je pak kapitola věnovaná jeho tezi monologu jako autentické výpovědi, citujme přesněji: „výpovědi existujícího individua, uskutečňující se primárně na půdorysu jeho vlastní identity“. Teze zde formulované se pak, žel, zbytečně stručně a nepropracovaně, pokouší verifikovat na textech zmíněných německy píšících dramatiků.

Už to, že u málokteré diplomové práce cítím jako oponent takovou potřebu některá autorova tvrzení rozporovat, dožadovat se jejich upřesnění, nabízet další možnosti a souvislosti svědčí o tom, že práce je pro odborného čtenáře zásadní a podnětná. Hýča si nevybral pohodlné okrajové téma, ale jeden z meritorních problémů současné dramaturgie. A o tom, že to nebyla volba spekulativní, podnětná jenom instrumentální potřebou uzavřít studium nějakým textem splňujícím vnějškově nároky diplomové práce, ale že diplomant zde přichází s rozpracováním problematiky, kterou řeší dlouhodobě a bytostně a k níž mu dramaturgie nabízí možný přístup, svědčí i osobní vyznání, které se prací táhne jako sjednocující červená nit, a kterou bychom mohli označit se zjednodušením jako

„zповeď introverta“. V úvodu píše: „Vždy jsem ve svém životě preferoval osobní setkání s jednotlivými lidmi před setkáním v menších skupinách. ... Nikdy jsem netoužil po tom zúčastnit se diskuse nebo širšího dialogu více osob. Nebo, ještě lépe: nepřicházelo to pro mě v úvahu, nebyl jsem toho schopen.“ A když dále uvažuje o promluvě a rozpravě, aniž by ovšem těchto českých ekvivalentů pojmů monolog a dialog, navržených Václavem Königsmarkem, použil, vyznává se: „Hovor více než dvou lidí s v mých očích z principu rozpadá do shluku monologů, případně hypoteticky do shluku jednotlivých dialogů, zatímco hovor dvou lidí vnímám jako dialog i tehdy, pokud sestává ze dvou monologů. A do třetice (mohli bychom ovšem těch dokladů introverze nalézt více), když uvažuje o Veltruského mimojazykové skutečnosti, vytváření dramatickým dialogem, ptá se Hýča: „Proč tedy upírat tyto možnosti monologu? Je to šev mezi replikami, přítomnost druhého subjektu, skrz kterou čteme promluvy jako něco, co má moc ustavit prostorovou situaci?“

Odtud pak logicky, terénem osobně a generačně pociťované krize jazyka jako nástroje komunikace, krize příběhu chápané od Lyotarda jako prostředek manipulace žité skutečnosti skrze intencionální kauzální uspořádání událostí, krize individua zapouzdřujícího se v sebepožívání na úkor vztahů nejen k lidské pospolitosti, ale i druhé bytosti, dospívá Hýča k onomu krucianímu a polemickému pojmu dnešní estetiky, k autenticitě, která v mnoha soudech o umění nahrazuje pravdu či krásu. Hýča si dobře uvědomuje rozpor mezi tvarováním prožitku a jeho vyjádření pojmem, logem, a mezi domnělou autentičností bezprostředního projevu emoce. Ve svých tezích vidí monologičnost jako nástroj překonávající rozpor mezi mimezí a emocií, mezi obrazem a tzv. autentickou skutečností.

Nemohu dát zdaleka ve všem Hýčovi za pravdu, nemohu však neocenit jeho úsilí o pravdivé poznání. Osobně se domnívám, že tato magisterská práce by mohla být dobrým východiskem pro ucelenou disertaci, která by problematiku zpracovala obsáhleji, více fundovaně a argumentovaně. Doporučuji diplomantovi uvážit možnost dalšího studia. Schopnost myšlení teoretizujícího dramaturga Hýča nepochybně prokázal. Jeho teoretická akribie by se ovšem měla vyztužit nejen využitím studií Veltruského, Mukařovského, Vostrého, ale i přihlédnutím ke konceptu dialogického principu dramatu Z. Hořínka, dialogického jednání I. Vyskočila, ve vodách lingvistických pak například ke Kubíčkově monografii Vypravěč, k Šidákově a Müllerovu Slovníku novější literární teorie a tak dále a tak podobně.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit výjimečnou známkou A.

Prosím o zodpovězení těchto otázek:

- 1) Vnímáte-li jistý rozpor mezi autentičností emocionality a umělostí obrazu / mimeze, kterou je schopen monolog reflektovat a překonat. Jak potom chápete stichomytii v antickém dramatu?
- 2) Kladete otázku o prostorovosti monologické promluvy, která není určena divákovi, a odkazujete přitom na prózu S. Becketta Nepojmenovatelný. Jak se vám z tohoto hlediska jeví monologičnost a dialogičnost v Beckettově hře Poslední páska?
- 3) Opakovaně narážíte na problém konvence dvojí skutečnosti scénicky provedeného dramatického textu. Ta sama o sobě je, striktně vzato, jako každá konvence zdrojem neautentičnosti. Čím ji, podle vás, překonává monologičnost Bernhardova textu Světanápravce?

V Praze 16. 9. 2016

Prof. MgA. Jan Vedral, PhD.